

Kommunstyrelsens arbetsutskott
Protokollsutdrag

Datum:
2021-11-23

§ 395

Svar på motion om Kyrkbyar och landsbygdsutveckling från Jonas Segersam (KD)

KSN-2021-01299

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta

1. **att** avslå motionens första och andra att-sats, samt
2. **att** bifalla motionens tredje att-sats.

Sammanfattning

Jonas Segersam (KD) föreslår i en motion väckt 26 april 2021:

1. att uppdra till kommunstyrelsen att genomföra en utredning som innehåller en inventering med status för Uppsala kommuns 36 socknar, och hur respektive sockencentrum skulle kunna utvecklas som egna orter,
2. att i de fall det finns underlag och efterfrågan för en utveckling gå vidare med att ge plan- och byggnadsnämnden planuppdrag att ta fram konkreta detaljplaner eller i förekommande fall besluta om fördjupade översiktsplaner, samt
3. att på större orter på landsbygden uppdatera fördjupade översiktsplaner eller planprogram för en utveckling av dessa orter. Det gäller särskilt orter som likt Störvreta, Järlåsa och Vattholma har goda kommunikationsmöjligheter (i de fall inte sådana planer redan finns som för Störvretas del).

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 29 oktober 2021
- Bilaga 1, motion om kyrkbyar och landsbygdsutveckling

Yrkanden

Jonas Segersam (KD) och Jonas Petersson (C) yrkar bifall till motionen.

Justerandes signatur

Utdragsbestyrkande

Kommunstyrelsens arbetsutskott
Protokollsutdrag

Datum:
2021-11-23

Fredrik Ahlstedt (M) yrkar, med instämmande från Erik Pelling (S), bifall till motionens tredje att-sats.

Beslutsgång

Ordförande ställer först motionens första att-sats mot avslag och finner att arbetsutskottet avslår densamma.

Ordförande ställer därefter motionens andra att-sats mot avslag och finner att arbetsutskottet avslår densamma.

Ordförande ställer därefter motionens tredje att-sats mot avslag och finner att arbetsutskottet bifaller densamma.

Reservation

Jonas Segersam (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Särskilt yttrande

Jonas Petersson lämnar ett särskilt yttrande:

Centerpartiet ställer sig positivt till motionens intention att utreda utvecklingsmöjligheterna i hela kommunen. Olika samhällen, socknar har sina förutsättningar varför Centerpartiet vill ställa sig bakom motionen.

Justerandes signatur

Utdragsbestyrkande

Stadsbyggnadsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2021-10-29

Diarienummer:
KSN-2021-01299

Handläggare:
Göran Carlén

Svar på motion om Kyrkbyar och landsbygdsutveckling från Jonas Segersam (KD)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

1. **att** avslå motionen.

Ärendet

Jonas Segersam (KD) föreslår i en motion väckt 26 april 2021:

1. att uppdra till kommunstyrelsen att genomföra en utredning som innehåller en inventering med status för Uppsala kommuns 36 socknar, och hur respektive sockencentrum skulle kunna utvecklas som egna orter,
2. att i de fall det finns underlag och efterfrågan för en utveckling gå vidare med att ge plan- och byggnadsnämnden planuppdrag att ta fram konkreta detaljplaner eller i förekommande fall besluta om fördjupade översiktsplaner, samt
3. att på större orter på landsbygden uppdatera fördjupade översiktsplaner eller planprogram för en utveckling av dessa orter. Det gäller särskilt orter som likt Stolvreta, Järlåsa och Vattholma har goda kommunikationsmöjligheter (i de fall inte sådana planer redan finns som för Stolvretas del).

Beredning

Ärendet har beretts av stadsbyggnadsförvaltningen och kommunledningskontoret. Perspektiven för näringsliv, barn och jämställdhet bedöms inte vara relevanta med föreliggande förslag till beslut.

Föredragning

I motionen framhålls att kyrkbyarnas roll som sockencentrum går långt tillbaka i tiden och kan vara något att bygga vidare på för att utveckla nya orter i redan naturliga centrala lägen i respektive socken. Motionären anser det vara hög tid att kommunen planerar för levande och växande mindre orter på landsbygden och inte låter bebyggelseexpansion ske enbart utifrån efterfrågan på så kallat styckebyggnad.

I tidigare översiktsplanarbeten har kyrkbyar och sockenscentrum åtminstone delvis studerats. De flesta kyrkor har såväl en central som synlig placering i sina gamla bygder. Det innebär att de ligger väl synliga i kulturlandskapet och därmed i lägen som har svaga förutsättningar att hysa mer än en begränsad mängd ny bebyggelse på grund av omgivande jordbruksmark och ibland även för risken att förvanska en kulturhistoriskt värdefull miljö.

I kommunen finns trettiofyra äldre kyrkomiljöer, domkyrkoområdet oräknat. Ett följduppdrag till översiktsplan 2006, vars fokus låg på kommunens landsbygder, var att pröva områdesbestämmelser för en rad kyrkomiljöer för att tydliggöra spelreglerna för bebyggelse. Plan- och byggnadsnämnden arbetade med frågan och det resulterade i att åtta sådana miljöer fick områdesbestämmelser. För de övriga finns varierande typer av vägledning. Fem kyrkomiljöer har förordnanden enligt tidigare byggnadslag och/eller tidigare naturvårdslag för att skydda miljön. Fem andra har regleringar eller vägledning enligt detaljplan eller fördjupad översiktsplan. Nio ytterligare ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården. Sex kyrkomiljöer är klassificerade som kommunala kulturmiljökärnor och har riktlinjer i översiktsplanen.

Av kommunens prioriterade tätorter enligt översiktsplan 2016 ligger Vänge, Bälinge, Björklinge, Gåvsta, Almunge och Knutby helt eller delvis i anslutning till den gamla kyrkbyn. Därutöver är Ramsta, Jumkil, Stavby och Tuna utpekade som servicenoder, med möjlighet till ytterligare bostadsbebyggelse om förutsättningar i övrigt finns.

Kommunstyrelsen fattade beslut om direktiv för revidering av översiktsplanen 16 juni 2021 (§ 173). I arbetet ses förutsättningarna för ny bebyggelse på landsbygden över. De kulturhistoriska sammanhangen är där en naturlig parameter, men inte den enda. Kommunikationer, bebyggelsestryck, teknisk försörjning, kommunalekonomi och skilda hänsyns- och hållbarhetsaspekter behöver vägas in. Att inventera allt detta med utgångspunkt från sockenindelningen bedöms inte vara ändamålsenligt för att bidra till en god utveckling i kommunen som helhet.

Vad gäller motionens tredje att-sats, framgår av direktivet till revidering av översiktsplanen (beslutat efter att motionen lades fram) att strategier och markanvändningskartor för de prioriterade tätorterna ska fördjupas.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget till beslut innebär inga ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 29 oktober 2021
- Bilaga 1, motion om kyrkbyar och landsbygdsutveckling

Stadsbyggnadsförvaltningen

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Christian Blomberg
Stadsbyggnadsdirektör

Motion om Kyrkbyar och landsbygdsutveckling

I Uppsala kommun finns det en mängd landsbygdskyrkor. Platserna de ligger på är gamla centralplatser med ursprung långt tillbaka i vikingatid / järnålder, och när Uppland kristnades uppfördes det kyrkor på dessa platser. Därmed grundades socknarna som är föregångarna till dagens kommuner. I och med kommunsammanslagningarna på 50- och 70-talen kom Uppsala kommun att bestå av sammanlagt 42 socknar – efter att Knivsta kommun lämnat 2002 är det 36 kvar.

Lyckligtvis har gränserna till dessa socknar sparats för eftervärlden, bland annat efter idogt arbete och motionerande av Mikael Oscarsson (KD) och Lennart Hedquist (M) med flera, vilket nu utmynnat i att sedan 2016 så folkbokförs alla landets invånare i "distrikt". Distrikten motsvarar de gamla församlingarna / socknarna som de såg ut innan Svenska kyrkan började sin omfattande församlingssammanslagning på 00-talet.

Jag tror att Uppsala kommun skulle vinna på att använda dessa gamla bygdecentra, och på så vis kunna samla bebyggelsen i redan naturliga centralplatser. Flera av dessa "kyrkbyar" har redan service, i form av skola, äldreboenden och liknande. Några få har blivit större orter, men de allra flesta sockenkyrkor ligger nästan helt för sig själva ute på den uppländska landsbygden. Varför skapa nya bebyggelsecentra långt inne i skogen, bara för att man har markägare som är intresserade av att exploatera mark, när man kan använda gamla centra för en expansion av bebyggelsen på landsbygden? Och även om man expanderar bebyggelsen på andra håll, så kan man fortfarande använda de gamla centralplatsernas namn och belägenhet i planeringen.

Några goda exempel är Danmark, där det vid kyrkan finns både skola och bygdegård. När nu bebyggelse växer till en bit bort hade orten varit betjänt av att samla ny bebyggelse på ett mer strukturerat sätt. Ett annat, lite större, exempel är Rasbo, med orten Gåvsta. Där har kyrkbyn hamnat strax norr om orten som har skola och äldreboende. Även där behöver man bättre samla, och även välja namn så att det blir en rationell utveckling. På många av de här mindre orterna finns det efterfrågan på någon form av mindre lägenheter, och då vore det rimligt att placera dessa just vid det gamla sockencentrat.

Ett exempel på just namnets betydelse är Vänge, som fick tillbaka sitt "riktiga" namn efter att stationsnamnet "Brunna" använts under ett sekel.

Tillkommande bebyggelse kräver samordning med lokala markägare, och ett aktivt arbete från kommunens sida. Det är hög tid att Uppsala kommun nu planerar för levande och växande mindre orter på landsbygden, och inte låter expansionen ske enbart utifrån efterfrågan på så kallat "styckebyggande". Tyvärr förekommer det alltför ofta att Uppsala kommun i en expansion ritat ut planer på bebyggelse på privat mark (bostadsrättsföreningar och enskilda fastighetsägare) utan att ens fråga berörda markägare. Dialogen kan alltså bli betydligt bättre, och är också avgörande för en positiv utveckling av olika områden.

I utvecklingen av "Marielund", ett planprogram som egentligen bara marginellt rör själva orten Marielund och i stället innebär tillskott av hus närmare Funbo kyrka (Hallkved, Källtorp, etc) skulle man vinna på att använda och kanske bygga ut skola, och kanske förskola, vid kyrkan, i stället för att bygga en ny förortsmiljö i Marielund, och Gunsta för den delen.

I utvecklingen av kommunens orter bör man ta hänsyn till historien, och använda de naturliga samband, kommunikationsstråk och funktioner som finns sedan lång tid i bygderna. Tyvärr utnyttjas dessutom dåligt de orter som redan finns och som har en god infrastruktur utbyggd. Hade Vattholma / Skyttorp varit en egen kommun, som Knivsta, så hade dessa stationsområden redan genomgått en omfattande utbyggnad. Men just för att de ligger i Uppsala kommun har orter som dessa kommit i bakvattnet. På samma sätt med Järlåsa och Vänge – hade de varit en egen kommun så hade självklart vattentillgången till ny bebyggelse, och utbyggnad av hållplatser för järnvägen, prioriterats på ett helt annat sätt än vad som skett när de nu tillhör Uppsala kommun.

Jag föreslår därför kommunfullmäktige besluta

- Att uppdra till kommunstyrelsen att genomföra en utredning som innehåller en inventering med status för Uppsala kommuns 36 socknar, och hur respektive sockencentrum skulle kunna utvecklas som egna orter.
- Att i de fall det finns underlag och efterfrågan för en utveckling gå vidare med att ge Plan- och Byggnadsnämnden planuppdrag att ta fram konkreta detaljplaner eller i förekommande fall besluta om fördjupade översiktsplaner.
- Att på större orter på landsbygden uppdatera fördjupade översiktsplaner eller planprogram för en utveckling av dessa orter. Det gäller särskilt orter som likt Storvreta, Järlåsa och Vattholma har goda kommunikationsmöjligheter (i de fall inte sådana planer redan finns som för Storvretas del).

Uppsala den 26 april 2021

Jonas Segersam, Kommunalråd (KD)

